

27.7.2021

Lasten oikeudet vaarantuvat jälleen

Covid-19-pandemian neljännen aallon arvioidaan olevan käynnissä Suomessa.

Tartuntamäärät ovat kasvaneet ja keskustelu rajoitusten kiristämisestä on vilkasta. Herkästi tarttuvat virusmuunnokset herättävät pelkoa. Samalla kiihtyy keskustelu lasten ja nuorten roolista tartuntaketjuissa. Julkinen puhe nuorten tartuntaketjuista ja käyttäytymisestä on ollut omiaan leimaamaan lapset ja nuoret, jotka tietoisien strategisen valinnan tuloksena on jätetty viimeisiksi rokotusjärjestyksessä.

Useissa perheissä arkeen palaaminen ja syksyn järjestelyt herättävät kysymyksiä. Tätä kirjettä kirjoitettaessa ei tiedetä, miten tautitilanne tulee kehittymään ja millaisten suositusten ja rajoitusten puitteissa kouluihin syksyllä voidaan palata. Lapsiasiavaltuutettu on kirjoittanut tämän avoimen kirjeen eri päätöksentekotahoille ja suurelle yleisölle. Kirjeen lisäksi lapsiasiavaltuutettu on antanut aiemmin useita lausuntoja yksittäisistä covid-19-pandemiaan liittyvistä seikoista.

Covid-19-taudin kaikkia vaikutuksia lapsein ei tunneta – varotoimet on suhteutettava riskeihin

Covid-19-pandemiassa on kyse yleisvaarallisesta tartuntataudista, jonka torjumiseksi yhteiskunnassa on annettu runsaasti erilaisia rajoituspäätöksiä ja suosituksia. YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksen¹ 24 artiklassa turvataan erikseen lapsen oikeus parhaaseen mahdolliseen terveydentilaan, jonka toteutuminen on välttämätöntä kaikkien muiden yleissopimuksen mukaisten oikeuksien nauttimisen kannalta. Näitä muita oikeuksia ovat mm. lapsen oikeus kehittymiseen, läheisiin ihmisiin, koulutukseen, osallistumiseen, virkistämiseen, vapaa-aikaan ja leikkiin. Lapsen oikeudet ovat jakamattomat, mikä tarkoittaa sitä, että ne kaikki ovat yhtä tärkeitä ja toisistaan riippuvaisia.

Vaikka taudinkuva on lapsilla ja nuorilla yleensä lievä, covid-19-viruksen ja etenkin sen muunnosten aiheuttaman sairauden pitkäaikaisvaikutuksia lapsein ja nuoriin ei vielä tunneta. Kansainvälisissä tutkimuksissa raportoidaan pitkittyneestä, ns. long-covid-taudinkuvasta, jonka oireita ovat mm. väsymys, keskittymisvaikeudet ja lisääntynyt unentarve sekä yskä ja heikotus^{2 3 4}. Oireiden ja covid-19-sairauden välisen yhteyden

27.7.2021

arviointia vaikeuttaa se, että vastaavia oireita on havaittu myös lapsissa, jotka eivät ole sairastaneet covid-19-viruksen aiheuttamaa tautia⁵. Lapsiasiavaltuutettu on seurannut arvioita myös covid-19-taudin ja lapsilla esiintyvän, henkeä uhkaavan hyperinflammatorisen oireyhtymän yhteydestä⁶. Edellä mainittujen ja mahdollisten vielä tuntemattomien taudinkuvien kehitystä on seurattava tarkasti ja niiden haittojen vähentämiseksi on reagoitava tarvittaessa nopeasti.

Huojentavaa on, että vakavat sairaudenmuodot ovat lapsilla ja nuorilla harvinaisia eikä Suomessa ole tiettävästi yksikään lapsi kuollut covid-19-viruksen aiheuttamaan sairauteen. Tällä toteamuksella ei ole tarkoitus vähätellä viruksen haitallisuutta, vaan suhteuttaa käytävää keskustelua. Suomalaislasten todennäköisyys vahingoittua vakavasti, vammautua pysyvästi tai menehtyä on huomattavasti todennäköisempää esimerkiksi tie- tai vesiliikenteessä. Emme kuitenkaan kiellä lasten liikkumista, vaan pyrimme erilaisin varotoimenpitein tekemään siitä turvallisempaa. Myös elämään covid-19-viruksen kanssa on löydettävä sellaiset varotoimenpiteet, jotka mahdollistavat lasten oikeuksien toteutumisen mahdollisimman täysimääräisesti. YK:n lapsen oikeuksien komitea on todennut, että lapsen oikeus terveyteen korostuu pandemian torjunnassa, mutta muita lapsen oikeuksia saa rajoittaa vain välttämättömissä määrin suhteessa terveyden suojelemiseen⁷.

Rokotusjärjestys on jättänyt lapset ja nuoret vaille suojaa

Covid-19-virus leviää tällä hetkellä erityisesti nuorten keskuudessa, mikä tuskin yllättää ketään. Sosiaalinen kanssakäyminen ikätovereiden kanssa on lasten ja nuorten kehitykselle välttämätöntä, ja kesä on kohtaamisten aikaa. Siihen on nyt monilla entistä suurempi tarve, kun toisella asteella ja korkeakouluissa opiskelevat nuoret olivat joillain alueilla lähes koko viime lukuvuoden etäopetuksessa. Samalla nuorimmista ikäluokista valtaosa on vaillo ensimmäistäkään rokotusta. Lapsiasiavaltuutettu ilmaisi jo huhtikuussa 2021 ihmetyksensä 16–20-vuotiaiden rokottamisesta viimeisinä⁸ ja on tuoreessa lausunnossaan kannattanut rokotusten laajentamista koko 12–15-vuotiaaseen lapsiväestöön⁹, sillä rokotteesta saatavien hyötyjen on katsottu ylittävän siihen liittyvät riskit¹⁰. WHO on tuoreessa julkaisussaan suositellut, että rokotusstrategiat laadittaisiin siten, että koulut voitaisiin pitää auki, jolloin myönteiset oppimistulokset mahdollistuisivat ja kielteiset henkiset sekä sosiaaliset seuraukset jäisivät mahdollisimman vähäisiksi¹¹.

27.7.2021

Samalla kun rokotusstrategia on jättänyt lapset ja nuoret vaille suojaa, on viruksesta, sen torjunnasta ja rokotuksista tiedottaminen lapsille ja nuorille ollut sattumanvaraista tai olematonta. Virastojen, ministeriöiden tai kuntien viestintäkanavista on vaikeaa tai mahdotonta löytää lapsille ja nuorille suunnattua materiaalia. Samalla he altistuvat virheelliselle ja vääristyneelle tiedolle, jota on runsaasti nuorten suosimissa viestintäkanavissa. Lapsilla on oikeus tietoon ja sitä tulee olla tarjolla heille sopivassa ja ymmärrettävässä muodossa.

Koulunkäynnin järjestämisen terveysturvallisesti lähiopetuksena on oltava kärkitavoite

YK:n lapsen oikeuksien sopimus velvoittaa sopimusvaltioita takaamaan lapselle kehittymisen edellytykset mahdollisimman täysimääräisesti. Oikeus saada peruskoulutus todetaan niin em. sopimuksessa kuin Suomen perustuslaissa. Lapsiasiavaltuutettu korostaa, että varhaiskasvatuksen ja koulutuksen merkitys ei ole lapsille vain opillinen, vaan myös sosiaalista kehitystä tukeva. Koulutuksen tavoitteita ei voida täysin saavuttaa etäopetuksessa, ja sitä tulisi järjestää vasta viimesijaisena keinona tautitilanteen sitä vaatiessa.¹² Tämä on myös WHO:n kesäkuussa julkaiseman suosituksen¹³ ja YK:n lapsen oikeuksien komitean¹⁴ vahva viesti. Molemmat tahot toteavat ja arvioinnit¹⁵ osoittavat, että etäopetus voi syventää oppijoiden välisiä eroja. Yhdenvertaisuus joutuu koetukselle erityisesti niiden lasten kohdalla, jotka eivät saa tukea vanhemmiltaan.

Jotta lähiopetus voitaisiin toteuttaa turvallisesti ja jotta etäopetukseen jouduttaisiin turvautumaan mahdollisimman harvoin, tulisi suomalaisissa kouluissa pikimmiten omaksua WHO:n kesäkuussa julkaisemat suositukset koulunkäynnin järjestämisestä covid-19-pandemiassa. WHO suosittelee mm. kouluja koskevan testaus- ja jäljitysstrategian sekä koulut huomioivan rokotusstrategian laatimista, riskienhallintatoimenpiteiden – kuten kontaktien rajoittamisen, hengityssuojainten käytön, tilojen ja toimintojen sulkemisen, ryhmäkokojen pienentämisen ja ilmastoinnin tehostamisen – jatkuvaa arviointia ja tarvittaessa tehokasta toimeenpanoa. Haavoittuvassa asemassa olevat lapset tarvitsevat erityisesti tukea.

Kouluympäristön kehittäminen terveysturvalliseen suuntaan edistää lasten ja nuorten hyvinvointia myös pandemian jälkeen.¹⁶ Tähän asti terveysturvallisuuden edistäminen on

27.7.2021

ollut yksittäisten opetuksenjärjestäjien vastuulla ja lapsiasiavaltuutetun vastaanottaman palautteen perusteella se on toteutunut vaihtelevasti ja toisinaan heikosti.

Vastuu lasten ja nuorten hyvinvoinnista on aikuisilla

Lapsiasiavaltuutettu huomautti jo maaliskuussa 2020, että uhraukset, joita lapset ja nuoret ovat joutuneet tekemään vanhempien ikäluokkien ja riskiryhmien suojaamiseksi, on syytä muistaa jatkossa¹⁷. Nyt on lasten ja nuorten vuoro saada osakseen suojelua. Tämä edellyttää vastuullista käyttäytymistä ja annettujen suositusten noudattamista erityisesti aikuisilta, jotka voivat omalla käytöksellään torjua tehokkaasti pandemian leviämistä. Myös päätöksentekijöiden ja viranomaisten on toiminnallaan osoitettava, että lapsen oikeuksien edistäminen on heille tärkeää, ja että lapsen etu otetaan erilaisissa ratkaisuisa ensisijaisesti huomioon.

Nummi-Pusulassa 27.7.2021

Elina Pekkarinen

Lapsiasiavaltuutettu

lapsiasiavaltuutettu@oikeus.fi

---

¹ YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista (SopS 59 ja 60/1991) Saatavilla: https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1991/19910060/19910060_2#idp445942656

² Say, D., Crawford, N., McNab, S., Wurzel, D., Steer, A. & Tosif, S. 2021. Post-acute COVID-19 outcomes in children with mild and asymptomatic disease. The Lancet Child & Adolescent Health, Volume 5, Issue 6, e22 - e23. Saatavilla: [https://doi.org/10.1016/S2352-4642\(21\)00124-3](https://doi.org/10.1016/S2352-4642(21)00124-3)

³ Ks. esim. Bergenin yliopiston tutkimus, jonka mukaan 0-15 vuotiailla pitkään jatkuneet oireet ovat harvinaisempia kuin aikuisilla, mutta tapauksia kuitenkin esiintyy. Tutkimusartikkelin kirjoittamiseen osallistunut apulaisprofessori Bjørn Blomberg toteaa seuraavasti: "*The cognitive symptoms of impaired memory and concentration difficulties are particularly worrying for young people at school or university and highlights the importance of vaccination to prevent the long-term health implications of COVID-19*". Saatavilla: <https://www.uib.no/en/med/146107/half-young-adults-covid-19-have-persistent-symptoms-6-months-after>. Sivustolla vierailtu 12.7.2021. Tutkimusartikkeli Blomberg, B., Mohn, K.G.I., Brokstad, K.A. et al. Long COVID in a prospective cohort of home-isolated patients. Nat Med (2021). Saatavilla: <https://doi.org/10.1038/s41591-021-01433-3>.

27.7.2021

-
- ⁴ Barnombudsmannens rapport - COVID-19-pandemins konsekvenser för barn - Slutredovisning av regeringsuppdrag. 30.6.2021, s. 14 ja 25. Saatavilla: <https://www.barnombudsmannen.se/globalassets/dokument-for-nedladdning/publikationer/publikationer2/barnombudsmannens-rapport---covid-19-pandemins-konsekvenser-for-barn-slutredovisning-av-regeringsuppdrag.pdf>.
- ⁵ Radtke T., Ulyte A., Puhan M.A. & Kriemler S. 2021. Long-term Symptoms After SARS-CoV-2 Infection in Children and Adolescents. JAMA. Published online July 15, 2021. doi:10.1001/jama.2021.11880. Saatavilla: <https://jamanetwork.com/journals/jama/fullarticle/2782164>
- ⁶ Emmi Helle, Tea Nieminen, Tiina Ojala, Olli Vapalahti, Harri Saxén ja Santtu Heinonen 2021. COVID-19-infektioon liittyvä lasten hyperinflammatorinen oireyhtymä. Duodecim 137(1) 25-35. Saatavilla: <https://www.duodecimlehti.fi/duo15880>.
- ⁷ The Committee on the Rights of the Child warns of the grave physical, emotional and psychological effect of the COVID-19 pandemic on children and calls on States to protect the rights of children 8.4.2020. Saatavilla: https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=INT/CRC/STA/9095&Lang=en
- ⁸ Lännen Median haastattelu, julkaistu esim. Turun Sanomat 25.4.2021. <https://www.ts.fi/uutiset/kotimaa/5292696/Lapsiasiavaltuutettu+ehdottaa+pohdittavaksi+16vuotiaat+voisi+rokottaa+heti+iakkaiden+ja+riskiryhmien+jalkeen>
- ⁹ Lapsiasiavaltuutetun lausunto sosiaali- ja terveystieteiden ministeriölle luonnoksesta vapaaehtoisista covid-19-rokotuksista annetun valtioneuvoston asetuksen 2 §:n muuttamisesta. https://lapsiasia.fi/-/laps-lausunto_stm_covid-19-rokotus
- ¹⁰ First COVID-19 vaccine approved for children aged 12 to 15 in EU. <https://www.ema.europa.eu/en/news/first-covid-19-vaccine-approved-children-aged-12-15-eu>
- ¹¹ Schooling during COVID-19. Recommendations from the European Technical Advisory Group for schooling during COVID-19. Saatavilla: <https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/342075/WHO-EURO-2021-2151-41906-59077-eng.pdf>
- ¹² Pekkarinen, E. 2021. Etäopetus uhkaa koulutuksen tavoitteita. Rexi-lehti 1/2021. Saatavilla: <https://surefire.fi/web/2021/03/29/etaopetus-uhkaa-koulutuksen-tavoitteita/>
- ¹³ Schooling during COVID-19. Viitetiedot edellä.
- ¹⁴ The Committee on the Rights of the Child warns of the grave physical, emotional and psychological effect of the COVID-19 pandemic on children and calls on States to protect the rights of children 8.4.2020. Saatavilla: https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=INT/CRC/STA/9095&Lang=en
- ¹⁵ Mitä poikkeukselliset opetusjärjestelyt opettivat? Poikkeustilanteen vaikutukset eri koulutusasteilla. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus, 14.12.2020. <https://karvi.fi/app/uploads/2020/12/Poikkeustilanteen-vaikutusten-arviointitulokset.pdf>
- ¹⁶ Schooling during COVID-19. Viitetiedot edellä.
- ¹⁷ Lapsiasiavaltuutetun tiedote 19.3.2020. <https://lapsiasia.fi/-/lapsiasiavaltuutettu-muistuttaa-lasten-oikeuksista-valmiuslain-olosuhteissa->